

HIGHER EDUCATION: THE POLICY OF «EXPENDITURE DISTRIBUTION» AND ITS RISKS IN UKRAINE

Shevchenko L. S.

In the article the real meaning of the policy of «expenditure distribution» in the sphere of higher education is exposed. The economic character of the educational good is defined. The possibility of the introduction of paid education in the higher school under financial compensation is proved. The main consumer's risks of the paid education in Ukraine are investigated. The special attention is given to the diffusion of the illegal payment of the educational services.

Key words: educational good; accessibility of the higher education; paid education; financing of the higher education; bribery.

УДК 338+351.863 (477)

ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Г. Ю. Дарнопих, кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Досліджено нові тенденції у міжнародних економічних відносинах в енергетичній сфері, місце і роль паливно-енергетичного комплексу України в глобалізаційних процесах, перспективи зміцнення енергетичної безпеки держави. Виявлено сучасні закономірності формування економічної поведінки суб'єктів енергоринків в умовах глобалізації.

Ключові слова: паливно-енергетичний комплекс, глобалізація, енергоринок, енергетична безпека.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність інтеграції української економіки у світову економічну систему і водночас загострюють питання зовнішньоекономічної безпеки держави. Перед Україною постає проблема, яка полягає у певній суперечності між необхідністю інтегруватись у світову економіку, з одного боку, та необхідністю забезпечення внутрішньої економічної інтеграції, захисту внутрішнього ринку, вітчизняного товаровиробника та власних національних інтересів – з другого. За таких умов значно зростає роль паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки. Особливого підходу потребує той

факт, що галузі ПЕК формують матеріальну основу економічної безпеки держави і разом з тим є найбільш уразливими з точки зору негативного впливу глобалізації.

Крім того, існує загальносвітова енергетична проблема, і в цьому плані глобальний характер загроз енергетичній безпеці та зростаюча взаємозалежність між країнами-виробниками, транзитерами та країнами-споживачами енергоресурсів обумовлюють необхідність розвитку партнерських відносин між цими державами. Найкращий шлях досягнення цілей забезпечення як національної, так і глобальної енергетичної безпеки полягає у формуванні прозорих, ефективних та конкурентних енергетичних ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ПЕК в умовах глобалізації досліджувалися в роботах таких вітчизняних і зарубіжних учених, як О. Білорус, Г. Вороновський, В. Геєць, С. Глазьев, О. Дікарев, Б. Кваснюк, Л. Кізімова, Д. Лук'яненко, А. Мазін, І. Недін, Б. Стогній, І. Чукаєва, А. Шевцов, А. Шидловський та ін. [1; 4; 5; 8; 9; 11; 12; 14; 15; 18; 19].

Дослідження спрямовуються переважно на аналіз впливу глобалізаційних чинників на параметри ПЕК, систему економічних інтересів учасників світового енергоринку, стан їх енергетичної безпеки. Значна увага приділяється також зворотному впливу ПЕК як системоутворюючого чинника на глобалізаційне середовище. Однак динамічність розвитку глобалізаційних процесів зумовлює необхідність постійного відстеження стану цієї сфери, виявлення нових закономірностей, прогнозування напрямів її розвитку.

Формулювання цілей. Метою статті є спроба виявити, узагальнити і проаналізувати нові тенденції у міжнародних економічних відносинах в енергетичній сфері, роль і місце України в цих процесах. Слід зазначити важливість урахування дії інституційних чинників у механізмі формування економічної поведінки суб'єктів ПЕК в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Процеси глобалізації економіки і трансформації індустріального суспільства в інформаційне потребують прискорення адаптації вітчизняних галузей і підприємств до змін в умовах і характері світового економічного життя. Особливе загострення цієї проблеми спостерігається на тлі світової фінансово-економічної кризи, від якої найбільш потерпають ключові сфери національного виробництва. За таких обставин важливо враховувати деякі особливості глобалізаційних процесів стосовно України, а саме:

– вступ держави з транзитивною економікою в світове співтовариство постіндустріальних країн можливий лише на основі сегментаційного включення. Для України цей процес виявляється в залученні національних компаній до більш тісної співпраці з ТНК, а західних менеджерів – до управління українськими або спільними підприємствами;

– наслідки глобалізації для регіонів, країн і складових територіальних структур в країнах загалом не досліджено і тому потрібно враховувати чин-

ники невизначеності їх розвитку. На сьогодні не визначені і належним чином не оцінені планетарні процеси, що блокують розвиток економіки;

– Україна поступово перетворюється на санітарний кордон Євросоюзу і потерпає від численних торговельних обмежень ЄС і США. Різкі зміни економічних і політичних процесів не дозволяють розраховувати на однозначність і стабільність будь-яких партнерських взаємовідносин. Навіть політика традиційно дружніх сусідів України базується виключно на прагматичних позиціях відповідно до власних національних економічних інтересів.

ПЕК унаслідок своїх особливостей фокусує в собі «плюси» і «мінуси» глобалізаційних процесів. Глобалізація і суміжні з нею інтеграційні процеси на різних рівнях територіально-виробничої ієрархії ПЕК можуть створювати за певних умов низку позитивних ефектів, до яких належать підвищення доходності і рентабельності господарської діяльності за рахунок скорочення умовно-постійних витрат у сфері управління і виробництва, а також загального поліпшення забезпеченості ресурсами і зростання ефективності їх використання. До негативних ефектів глобалізації стосовно ПЕК науковці відносять у першу чергу обмеженість самостійності суб'єктів інтеграційних комплексів, можливе погіршення їх фінансово-економічних показників та зниження конкурентоспроможності як на міжнародних, так і на внутрішніх ринках [5, с. 135].

Можливість використання глобалізаційних позитивів залежить як від стану вітчизняного ПЕК, так і від ефективності зовнішньоекономічної політики держави.

Сучасний стан ПЕК України характеризують дані таблиці.

Т а б л и ц я

Основні показники діяльності ПЕК України

Показники	2001	2010
Видобуток природного газу (млрд куб. м)	18,4	20,2
Імпорт газу в Україну (млрд куб. м)	52	32
Загальне споживання газу (млрд куб. м)	80	52
Обсяг перероблення нафти (млн т)	15,4	10,2
Виробництво основних нафтопродуктів		
– бензин	3,6	2,8
– дизпаливо	4,6	3,1
Видобуток нафти (млн т)	3,71	4,27
Виробництво електроенергії (млрд кВт·ч)	174	185

Джерело: Мінпаливенерго (<http://www.mpe.kmu.gov.ua>).

Результати діяльності підприємств ПЕК за 2001 і 2010 рр. свідчать про те, що видобуток природного газу зріс несуттєво і в основному за рахунок діяльності спільних та недержавних підприємств. Але видобуток ведеться на практично вичерпаних родовищах і тому без збільшення розвіданих покладів і родовищ, а також застосування коштовних сучасних технологій і обладнання видобуток постійно скорочуватиметься, а собівартість – зростатиме.

Скорочення імпортного газопостачання фахівці пов'язують не із зменшенням енергозалежності України, а передусім із специфікою монопольної діяльності в газоімпортному бізнесі держави (з 2004 по 2008 р.) компанії «Рос-УкрЕнерго», а до цього її попередниці «ЮралТрансГаз». За присутність РУЕ на газовому ринку як оператора Україна втратила прямі контракти на закупівлю газу в Туркменістані і Узбекистані [2, с. 9].

Зменшення загального споживання газу також не пов'язане із впровадженням енергозберігаючих технологій. Це скоріше результат масової зупинки підприємств. У 2001 р. реальне бюджетне фінансування енергозберігаючих заходів склало 7 млн грн замість запланованих 25 млн грн, а в 2010 р. – близько 100 млн грн замість запланованих 4 млрд грн (потім скорочених до 600 млн грн).

Роздержавлення і приватизація нафтопереробних заводів не сприяли поліпшенню роботи галузі, про що свідчать падіння обсягів перероблення нафти і виробництво основних нафтопродуктів. Власниками Лисичанського і Одеського НПЗ стали російські нафтові компанії. На базі Кременчуцького НПЗ було створено СП «Укртатнафта», співзасновники якої так і не змогли поділити частки і прибуток, в результаті чого поставки російської нафти на завод зведено до мінімуму. Приватизовані Херсонський, Дрогобицький і Надвірнянський НПЗ працюють на обладнанні тридцятирічної давності. На сьогодні Одеський НПЗ – «ЛУКОЙЛ» знаходиться на ремонті, а Херсонський НПЗ практично не використовується з 2005 р. Унаслідок цього частка імпорту нафтопродуктів збільшилась з 7 % у 2004 р. до 45 % у 2010 р. і продовжує зростати. Обсяги місцевого перероблення, навпаки, знизилися з понад 21 млн т у 2004 р. до 9 млн т у 2010 р. [3, с. 9]. Таким чином, на кінець 2010 р. фактично працювали два НПЗ – Кременчуцький і Лисичанський. При цьому обидва заводи збиткують і перебувають на межі виживання. А на початку лютого 2011 р. було призупинено на невизначений строк і Лисичанський НПЗ (власник – ТНК – ВР).

Незначне зростання видобутку нафти – за рахунок спільних підприємств і приватних компаній (1 млн т). Головне нафтопереробне підприємство – «Укрнафта» скоротило видобуток порівняно з 2010 р. на 0,5 млн т унаслідок неузгодженості політики Мінпаливенерго і своїх власників (група «Приват»). Реальний добуток запасів нафти можливий лише за умов масштабного розроблення Азово-Чорноморського шельфу.

Показники виробництва електроенергії з 2001 р. по 2010 р. не дозволяють виявити певну стійку тенденцію в цій галузі. Разом з тим заслуговує на увагу той факт, що у бюджеті 2011 р. фінансування розвитку енергогалузі скорочено в п'ять разів відносно 2010 р. – з 5 млрд грн до 1 млрд грн. При цьому фінансування вугільної галузі збільшено в 2011 р. в шість разів, незважаючи на те, що вітчизняна теплова енергетика нерентабельна [6, с. 8].

Потенціал вітчизняного ПЕК зумовлений тим, що Україна належить до держав з дефіцитом природних вуглеводневих ресурсів. Так, у нашій країні споживання нафти забезпечено власними ресурсами на 10–12 %, газу – на 23–25 %, частка газу і нафти в загальному балансі використання первинних енергоносіїв становить 61 %, а частка природного газу в енергобалансі – 41–43 %. З огляду на той факт, що в Україні енергоспоживання сягає 3,4 кг в. е. (вуглеводневого еквівалента) на одиницю ВВП, більш як у 19 разів перевищуючи аналогічний показник Німеччини (0,18 кг в. е.) та майже у 15 разів США (0,22 кг в. е.), можна стверджувати, що енергомісткість вітчизняної економіки на 1,5–2 порядки перевищує відповідні показники розвитку країн світу. Навіть з урахуванням паритетної купівельної спроможності цей показник у 2,8 – 9,5 рази перевищує енергомісткість ВВП в окремих країнах ОЕСР і в 1,8 рази – у Росії [19, с. 81].

Отже, наведені факти свідчать про те, що сучасний стан вітчизняного ПЕК несе в собі певні загрози енергетичній безпеці держави. Разом з тим ситуація з безпекою постачання енергоносіїв загострюється не тільки в Україні, а й в країнах ЄС, і в світі в цілому. Міжнародні організації, зокрема ООН, ще в 90-х роках ХХ ст. прийняли з цього приводу низку програмних документів (1992 р. – «Порядок денний на ХХІ століття», 1997 р. – «Кіотський протокол», 2008 р. – «План виконання рішень всесвітнього саміту» та ін.). У 2006 р. Європейська комісія оприлюднила Зелену книгу «Європейська стратегія сталої, конкурентоспроможної та безпечної енергетики», а у 2007 р. – нові ініціативи у вигляді комплексу заходів щодо запровадження нової енергетичної політики для протидії змінам клімату, підтримання енергетичної безпеки і конкурентоспроможності Євросоюзу. Заходи зібрані у плані дій «Енергетична політика Європи» і ухвалені Радою ЄС [17, с. 525]. З 2005 р. співпрацювати з ЄС у цій сфері почала Україна. 21 лютого 2005 р. було підписано План дій «Україна – ЄС», а 1 грудня 2005 р. – Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці в енергетичній сфері, в якому заявлено про наміри поступово інтегрувати свої енергоринки. Співпраця України з ЄС в цілому і з окремими країнами – членами ЄС активізувалася як у рамках спільних програм (Програма добросусідства, Угода про співробітництво у сфері мирного використання ядерної енергії та ін.), так і у форматі міжнародних форумів, самітів, зустрічей на високому рівні.

Враховуючи загальну зацікавленість країн-виробників та країн-споживачів в забезпеченні глобальної енергетичної безпеки, країнами «групи восьми» за

підсумками саміту в Санкт-Петербурзі 16 червня 2006 р. було визначено такі пріоритетні завдання та принципи забезпечення глобальної енергетичної безпеки:

- потужне глобальне економічне зростання, ефективний доступ на ринки та сприяння інвестиціям для всіх ланок енергетичного ланцюга;
- відкритість, прозорість, ефективність та конкурентність для виробництва, постачання, використання та послуг у галузі транспортування та транзиту енергоресурсів, що відіграє ключову роль у забезпеченні глобальної енергетичної безпеки;
- створення прозорих, справедливих, стабільних та ефективних правових рамок з метою забезпечення адекватних та стабільних міжнародних інвестицій у видобуток, перероблення та збування енергоресурсів;
- розвиток діалогу та обмін думками між усіма зацікавленими сторонами з питань посилення взаємозалежності в енергетичній сфері і безпеки пропозицій та попиту;
- диверсифікація пропозиції та попиту на енергоносії географічних та галузевих ринків, транспортних маршрутів та засобів транспортування енергоносіїв;
- заохочення до заходів, спрямованих на підвищення енергоефективності та енергозбереження за рахунок ініціатив, які здійснюються на національному та міжнародному рівнях;
- екологічна відповідальність при розробленні та використанні енергоресурсів, упровадження та обмін екологічно чистими технологіями, які сприяють розв'язанню проблем змін клімату;
- забезпечення прозорості та належного управління в енергетичному секторі з метою боротьби з корупцією;
- спільні дії при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій в енергетичній сфері, в тому числі координація планування стратегічних запасів головних паливно-енергетичних ресурсів;
- забезпечення безпеки життєво важливої енергетичної інфраструктури;
- розв'язання енергетичних проблем найбільшого населення країн, що розвиваються.

Запропонований план дій щодо забезпечення глобальної енергетичної безпеки спрямовується на вирішення семи головних завдань, а саме:

- підвищення прозорості, передбачуваності та стабільності глобальних енергетичних ринків;
- поліпшення інвестиційного клімату в енергетичному секторі;
- підвищення енергоефективності та енергозбереження;
- диверсифікація видів енергії;
- забезпечення фізичної безпеки життєво важливої енергетичної інфраструктури;

- скорочення масштабів енергетичної бідності;
- розв'язання проблем змін клімату та сталого розвитку.

Практично всі галузі ПЕК України на теперішній час виведені на глобалізаційну орбіту. Найбільший прогрес, на думку фахівців, намітився в атомній енергетиці, яку відносять до передових, високих технологій і яка дозволяє розвиватися економіці в умовах виснажених інших джерел. Чотири діючих АЕС і найбільші в Європі родовища урану дають шанс Україні увійти в пост-індустріальне суспільство. До того ж це найдешевша (після ГЕС) енергія, яка сьогодні доступна людству і яка дає Україні 50 % електроенергії. Стратегічним партнером у цій галузі виступає Росія. З Гідрометалургійного заводу при Схід ГЗК у м. Жовті Води готовий уран прямує на російське підприємство ТВЕЛ, звідки після збагачення повертається на українські АЕС. Але це означає, що в Україні проходить лише перша стадія ядерного циклу. Тому 27 жовтня 2010 р. український держконцери «Ядерне паливо» і російський ВАТ ТВЕЛ підписали угоду про будівництво на території України підприємства з виробництва ядерного палива повного циклу. Вартість побудови об'єкта, який працюватиме у формі українсько-російського СП і в якому Україні належатиме контрольний пакет, складатиме 300 млн дол.; 60 % суми буде профінансовано російською стороною [10, с.133].

При створенні заводу ТВЕЛ зобов'язалася впроваджувати новітні технології (повний їх пакет українська сторона повинна отримати до 2020 р.), рівень яких вище не тільки діючих російських технологій цієї компанії, а й більшості подібних в Європі. Угодою також передбачається можливість купівлі Україною частки в одному із російських збагачувальних комбінатів.

Є приклади позитивних глобалізаційних зрушень і в інших галузях ПЕК. Так, Європейський банк реконструкції і розвитку ініціює запуск нової Програми фінансування альтернативної енергетики в Україні (Ukraine Sustainable Energy Lending Facility, USEFL). 50 млн євро від ЕБРР і ще 20 млн євро від міжнародної організації Clean Technology Fund допоможуть започаткувати в Україні виробництво електроенергії із таких відтворювальних джерел, як вода, сонячна енергія, вітер і біомаса. Програму розраховано на строк від 5 до 10 років. Голова правління НАК «Нафтогаз України» Є. Бакунін і голова правління російського «Газпрому» О. Міллер у грудні 2010 р. підписали в Москві меморандум про створення спільного підприємства для видобутку метану з вугільних пластів.

У вугільній галузі для її інвестиційного забезпечення довгостроковими кредитами Мінпаливенерго співпрацює з Державним банком розвитку КНР та ВТБ Росії. Донбаська паливно-енергетична компанія (ДПЕК) у липні 2007 р. започаткувала програму соціального партнерства з територіальними громадами міст, де є її вугільні підприємства. За угодами ДПЕК надає не тільки кошти, а й консультативну допомогу, яка має сприяти підвищенню конкурентоспро-

можності міста і її привабливості для інвесторів. Сьогодні вже реалізується партнерський проект у рамках міжнародного проекту «Економічний розвиток міст» – однієї з програм агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

На жаль, вітчизняний ПЕК не оминули і «мінуси» глобалізаційних процесів. Коли Україна підписала і ратифікувала Енергетичну хартію, а пізніше стала членом Європейського енергетичного співтовариства, вона водночас взяла на себе певні зобов'язання, серед яких – надавати вільний доступ до своєї трубопроводної системи. У той же час наш стратегічний партнер – Росія не має транзитних зобов'язань і не підписала Енергохартію. Враховуючи монополічне становище Росії на українському ринку, така ситуація несе в собі загрозу енергетичній безпеці нашої країни. Крім того, у міжнародних стосунках щодо модернізації вітчизняної ГТС домінує політична складова. І Росія, і ЄС очікують: до кого прямуватиме Україна? Європейці готові виділити кошти на модернізацію української ГТС, але за умов, що Росія у цьому проекті не матиме пріоритету. До того ж Росія загрожує залишити без газу українську ГТС у разі запуску «Північного потоку» і реалізації проекту «Південного потоку». Той факт, що російська сторона не дає гарантій «Нафтогазу» стосовно загрузки українського ГТС, також є спробою тиску на українську сторону і намагання схилити до максимальної лояльності у співробітництві з «Газпромом».

Ще з моменту набуття Україною незалежності обсяги транспортування нафти на території нашої держави почали скорочуватися. Російська сторона, як і у випадку з газом, не гарантує Україні навіть мінімальний обсяг загрузки. Її головне прагнення – знизити транзитний тариф і запобігти спробам, зокрема Білорусі, закупати і транспортувати через Україну нафту з інших країн. Цим самим ускладнюється можливість вітчизняного ПЕК використовувати нафтопровід «Одеса–Броди» в аверсному режимі. Відсутність гарантії з боку Росії щодо обсягів транспортування нафти по магістральних трубопроводах України або ж фінансової відповідальності за невиконання своїх зобов'язань негативно позначається як на доходах ВАТ «Укртранснафта», так і на надходженнях у держбюджет України.

Практика останніх років показує, що така політика учасників європейського енергоринку значно впливає на умови підписання контрактів. У разі неоплачування газу до ЄС Росія втрачає лише частку свого прибутку (плюс деякі штрафні виплати), а імідж надійного постачальника її як монополіста хвилює мало. Україна ж на додаток до втрати іміджу надійного транзитера матиме набагато більше збитків від перебивання транзиту. Неоднакові умови для підписання контрактів визначають несиметричні вчинки сторін, які приречені на співпрацю: Росія є монополістом у постачанні газу, а Україна транспортує транзитом близько 70 % її експорту [17, с. 530].

Ефективність використання Україною транзитного потенціалу залежить як від обсягів, так і від тарифу транзиту. За різними оцінками, транзитний

тариф має перебувати у межах від 3 до 13 дол./ тис. куб. м/ 100 км. Основними причинами значної розбіжності в оцінках є різні підходи до визначення вартості інвестованого в ГТС капіталу, значна динаміка цін на газ, витрат на перекачування та на інші складові [16, с. 65].

Аналіз сучасних світових тенденцій свідчить про неухильне збільшення капіталоємності галузей ПЕК. Водночас темпи її зростання невеликі порівняно із масштабами зростання міжнародного ринку капіталів. Отже, проблема полягає не у відсутності, а у мобілізації капіталів для інвестування ПЕК, особливо в країнах, що не відповідають вимогам інвесторів. До таких належить і Україна. З другого боку, потрібно враховувати, що частка ПЕК у національній економіці занадто велика, щоб орієнтувати його виключно на зовнішні інвестиції. Розвиток сфери ПЕК об'єктивно потребує розвитку національних ринків капіталу, особливо приватного. Але доки в галузях ПЕК функціонують збиткові або дотаційні державні монополії, що не мають власних фондів розвитку, вони не можуть залучити приватний капітал без урядових гарантій. Саме такі проблеми характерні для економіки України. Фахівці слушно вважають їх більше політичними і організаційними (інституціональними), ніж фінансовими.

Нові можливості щодо залучення значних додаткових коштів для інтенсифікації економічно доцільної інвестиційної діяльності у сфері ПЕК відкриває приєднання України до країн – учасниць Кіотського протоколу. Кошти можна отримати як від реалізації спільних проєктів, так і від продажу надлишкових квот на викиди газів.

Серед головних заходів, спрямованих на поліпшення виконання вимог Кіотського протоколу в Україні, розглядаються такі [13]:

- визначення умов та порядку торгівлі одиницями встановленої кількості викидів, її передачі або отримання, сертифікованого скорочення викидів та одиниць абсорбції парникових газів;
- запровадження системи контролю за ціноутворенням при торгівлі викидами, визначення строків здійснення розрахунків за передані або отримані одиниці викидів, встановлення відповідальності за порушення у цій сфері;
- визначення пріоритетів відбору відповідних проєктів, порядку отримання та використання коштів, що надходять від торгівлі викидами.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє виділити основні положення, врахування яких є важливим для розроблення механізмів забезпечення ефективності функціонування ПЕК України в умовах глобалізації:

- політика забезпечення енергетичної безпеки повинна визначатися виходячи з пріоритетних національних інтересів України у сфері енергетики та існуючих і можливих загроз енергетичній безпеці;
- принципний вибір цілей, напрямів і темпів розвитку ринків з урахуванням перспектив України в процесах європейської і євроатлантичної інте-

грації, міжнародних вимог і норм щодо забезпечення стабільності і надійності функціонування ринків енергоносіїв, створення резервних систем;

– забезпечення європейських принципів формування і регулювання енергоринків в Україні (конкретні засади, цінова політика, прозорість правил тощо);

– розроблення та затвердження паливно-енергетичного балансу країни за європейськими стандартами, організація моніторингу його показників;

– створення умов для інвестиційної активності (спрощення правил, боротьба з корупцією та протекціонізмом, розвиток фінансових ринків тощо);

– рівень енергетичної незалежності України може бути збільшено за рахунок зваженої енергетичної політики країни. Головними напрямками цієї політики має бути сприяння збільшенню частки власних паливно-енергетичних ресурсів у енергетичному балансі, підвищення ефективності енерговиробництва та енерговикористання, диверсифікація джерел та шляхів постачання енергоресурсів, використання вигідних транзитних можливостей щодо постачання нафти і газу в інші країни, а також удосконалення управління та регулювання діяльності у сфері ПЕК;

– надання державних гарантій щодо послідовності дій з реалізації стратегії розвитку ринків енергоносіїв, порядку і процедури внесення поточних і перспективних коректив, компенсація збитків учасникам у разі порушення правил функціонування ринків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. – К. : КНЕУ, 2001. – 733 с.
2. Дзеркало тижня. – 2010. – 30 груд.
3. Дзеркало тижня. – 2011. – № 1. – 15 січ.
4. Енергетика України на початку ХХІ століття : монографія / за заг. ред. А. К. Шидловського. – К. : Укр. енцикл. знання, 2005–2007. – Т. 1–5.
5. Экономическая безопасность государства и интеграционные формы ее обеспечения : монографія / за ред. Г. К. Вороновского, И. В. Недина. – К. : Знания Украины. – 2007. – 392 с.
6. Закон України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» // Уряд. кур'єр. – 2010. – № 246.
7. Інноваційні пріоритети паливно-енергетичного комплексу України : монографія / за заг. ред. А. К. Шидловського. – К. : Укр. енцикл. знання, 2005. – 512 с.
8. Кваснюк Б. Є. Науково-технічний і виробничий потенціал / Б. Є. Кваснюк // Економ. теорія. – 2008. – № 1. – С. 85–99.
9. Кизимова Л. Втроем на рынок / Л. Кизимова // Мировая энергетика. – 2008. – № 11–12. – С. 65–73.
10. Лукашин Ю. Энергетическая инфраструктура – большая политика / Ю. Лукашин // «2000». – 2010. – 12 нояб.

11. Мазин А. Ресурсы и конфликты / А. Мазин // МЭиМО. – 2006. – № 8. – С. 3–9.
12. Перспективи енергозабезпечення України в контексті світових тенденцій : монографія / за ред. А. І. Шевцова. – Донецьк : РФ НІСД, 2008. – 208 с.
13. Про стан та проблеми імплементації України Рамкової конвенції ООН про зміну клімату [Електронний ресурс] : Указ Президента України «Про рішення РНБОУ від 15 червня 2007 р.» № 658/2007 від 20.07.2007. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreq=n0007525-07>.
14. Стогній Б. Енергетичні загрози та прогнози / Б. Стогній // Віче. – 2006. – № 5–6. – С. 51–54.
15. Стратегічні виклики суспільству та економіці України : монографія / за ред. В. М. Гейця, В. П. Семіноженка, Б. Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. – Т. 1–3.
16. Тарнавский В. Европейские модели для газового рынка Украины / В. Тарнавский // ТЭК. – 2008. – № 12. – С. 64–67.
17. Україна у 2005–2009 рр.: Статистичні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2009. – 655 с.
18. Чукаєва І. К. Паливний комплекс України: сучасний стан та перспективи розвитку : автореф. дис. ... д-ра екон. наук / І. К. Чукаєва. – К., 2006. – 35 с.
19. Шостак Л. Енергозабезпечення України у міжнародних економічних відносинах / Л. Шостак, О. Дікарева // Економіка України. – 2007. – № 11. – С. 81–88.

ТОПЛИВНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКИЙ КОМПЛЕКС УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Дарных Г. Ю.

Исследованы новые тенденции в международных экономических отношениях в энергетической сфере, место и роль топливно-энергетического комплекса Украины в глобализационных процессах, перспективы укрепления энергетической безопасности государства. Выявлены современные закономерности механизма формирования экономического поведения субъектов энергорынков в условиях глобализации.

Ключевые слова: топливно-энергетический комплекс, глобализация, энергорынок, энергетическая безопасность.

FUEL AND ENERGETIC COMPLEX OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Darnokykh G. Y.

New tendencies in international economic relations in energetic sphere have been researched as well as place and role of fuel and energetic complex of Ukraine

in the process of globalization and the prospective of consolidation energetic security of the state. Modern principles of mechanism of economic behaviour of fuel markets subjects' formation under the conditions of globalization have been discovered.

Key words: fuel and energetic complex, globalization, fuel market, energetic security.

УДК 330.1: 3390.9

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ – ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ

*С. М. Макуха, доктор економічних наук, професор
Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

Досліджено процес залучення та функціонування іноземних інвестицій в трансформаційних економіках. Розкрито роль і значення іноземного інвестування в розвитку євроінтеграції країн – нових членів ЄС. Значне місце відведено кількісному і якісному аналізу іноземних інвестицій, що надходять в Україну. Доведено необхідність активізації залучення інноваційного іноземного капіталу в пріоритетні сектори економіки.

Ключові слова: *прямі іноземні інвестиції, інновації, іноземні корпорації, оплата праці, продуктивність праці, технопарки.*

Постановка проблеми. Світовий досвід показує, що іноземний капітал значною мірою забезпечив економічне зростання як промислово розвинених країн, так і нових індустріальних держав, оскільки забезпечував створення конкурентоспроможного експортного капіталу і розвиток наукомістких галузей.

Отже, актуальність проблеми зумовлена тим, що іноземний капітал сприяє успіху економічної стратегії держави в цілому, забезпечуючи прискорення економічного та технічного прогресу, оновлення та модернізацію виробничого апарату. Залучення іноземного капіталу дозволяє використовувати передові методи організації виробництва, притаманні ринковій економіці, готувати нові кадри фахівців, спроможних працювати в нових умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми іноземного інвестування в транзитивних країнах досліджувалися в роботах О. Акопової, О. Гаврилюка, В. Гейця, Е. Грехема, Р. Дорна, І. Лукінова, О. Носової, А. Омельченка, В. Паламарчука, Б. Панасюка, Ю. Пахомова, А. Семенова, Ю. Хайлемана, Є. Черняка та ін. Однак суперечливості процесу іноземного інвестування перехідних країн в умовах глобальної економіки не приділялось достатньої уваги.